

Päätettävä tässä kokouksessa

§ 603

Lausunto valtiovarainministeriölle hallituksen esityksestä kotikuntalaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

HEL 2023-010860 T 03 00 00

Päätös

Kaupunginhallitus antoi valtiovarainministeriölle seuraavan lausunnon:

1. Näkemyksenne ihmisten kotikunnan, asuinpaikan ja väestökirjanpitokunnan määräytymistä koskevista ehdotuksista (uuden kotikuntalain 3, 8, 9, 11 ja 25 §)

Ehdotetut muutokset henkilön kotikunnan, asuinpaikan ja väestökirjanpitokunnan määräytymisestä ovat kannatettavia. Ehdotettu uusi sääntely helpottaa viranomaisen toimintaa silloin, kun palvelujen järjestämisvastuuta harkittaessa tulee arvioitavaksi, mikä on asiakkaan tai potilaan kotikunta. Hyvää on myös se, että ehdotuksessa on otettu huomioon sekä oikeuskäytäntö että muuhun lainsäädäntöön tulleet muutokset.

2. Näkemyksenne kotikunnan ja asuinpaikan muuttumista koskevista poikkeuksista (uuden kotikuntalain 10 §)

Ehdotuksen 10 § 3 momentti ei ole lastensuojelun näkökulmasta selkeä. Tästä lähtökohdasta asiaa tarkasteltaessa olisi perusteltua määrittellä tarkemmin, mitkä ovat ne perusteet, joilla tilapäisen asumisen kestoa tulee arvioida.

3. Näkemyksenne ulkomaalaisten kotikunnan saamisedellytysten tarkentamista ja kotikunnan menettämistä koskevista ehdotuksista (uuden kotikuntalain 4–7 ja 17 §)

Ehdotetut pykälät täsmentävät lain soveltamista nykytilanteessa, kun arvioidaan seikkoja, joiden perusteella ulkomaan kansalaisen kotikunta määräytyy.

Uudessa kotikuntalaissa luovuttaisiin ulkomaalaisten mahdollisuudesta saada kotikunta pelkästään heidän perheenjäsenellään olevan kotikunnan perusteella. Tämä puolestaan tarkoittaisi, että jos ulkomaalaisella ei ole myönnettyä oleskelulupaa, hän ei saisi kotikuntaa Suomesta, vaikka hänen perheenjäsenellään olisi täällä kotikunta. Ehdotettu muutos heikentää ulkomaalaisen henkilön asemaa palvelunsaajana ja voi johtaa siihen, että Suomeen syntyy uusi paperittomien henkilöiden kategoria. Tätä tulee välttää ja lakiin tulisi tämän vuoksi lisätä säännös, jonka mukaan henkilön Suomessa asuvan perheenjäsenen katsotaan

merkitsevän, että kyseisellä Suomeen muuttavalla henkilöllä on vakinaisen asumistarkoituksen. Kotikunnan saamisen edellytykseksi henkilölle, joka saapuu Suomeen perheenjäsenyyden perusteella, tulisi asettaa Maahanmuuttoviraston myöntämä oleskelulupa.

Merkittävimpana seurauksena ehdotetusta muutoksesta olisi todennäköisesti se, että perheenjäseninä saapuneet saattaisivat joutua odottamaan sosiaalihuollon kiireettömiin palveluihin pääsemistä jonkin verran nykyistä kauemmin. Sama koskisi julkisen terveydenhuollon kiireettömiä palveluja.

Kotikuntamerkin kytkeminen objektiivisiin, viranomaisten tiedossa oleviin edellytyksiin on kannatettavaa. Kotikunnan merkitsemisen automatisointi edellä mainittujen ehtojen täytyessä myös todennäköisesti keventäisi maahanmuuttoprosessia kokonaisuutena. Kotikunnalla ei myöskään tulisi olla vaikutusta ulkomaiden kansalaisten työnhakijaksi rekisteröitymiseen.

Lapsivaikutukset ja perheiden sisäiset erot tulee huomioida. Ehdotettu muutos voi vaikeuttaa esimerkiksi sen selvittämisessä, minkä viranomaisen vastuulla on järjestää sosiaalipalvelut, jos perheenjäsenillä on erilaiset merkinnät väestötietojärjestelmässä. Muutos voi heikentää lasten asemaa, jos lapsen tosiasiallisena huoltajana on ainoastaan vanhempi, jolla ei ole vielä kotikuntaa. Nykyisin lapsi on voinut saada kotikunnan toisen vanhemman kotikuntaoikeuden perusteella.

On vaikea arvioida niiden henkilöiden määrää, jotka oleskeluluvan päättymisen jälkeen jäävät Suomeen, mutta joilla on edelleen kotikuntamerkintä väestötietojärjestelmässä. Kotikuntaoikeuden poistaminen johtaa todennäköisesti siihen, että Suomeen syntyy uusi paperittomien henkilöiden kategoria, jonka sosiaalihuollon palveluiden saaminen rajoittuu ainoastaan kiireellisiin palveluihin. Esityksessä kuitenkin todetaan, ettei kotikuntaoikeuden poistaminen vähentäisi perus- ja ihmisoikeuksien kannalta välttämättömiä etuuksia tai palveluita. Osa palveluista, kuten pankki- ja kirjastopalvelut, ovat sidoksissa sähköiseen tunnistamiseen, joten esimerkiksi pankkipalvelujen käytön estyminen vaikuttaa myös perus- ja ihmisoikeuksien kannalta välttämättömien etuuksien ja palvelujen saamiseen.

4. Näkemyksenne muuttoilmoitusten tekemistä koskevista ehdotuksista (uuden kotikuntalain 12–14 §)

Digi- ja väestötietoviraston internetsivuilla todetaan, että sosiaalityöntekijä tekee ilmoituksen osoitteen muuttumisesta Digi- ja väestötietovirastolle. Tällä hetkellä on kuitenkin epäselvää, onko sijoitetun lapsen vastuusosiaalityöntekijällä oikeus vai velvollisuus ilmoittaa lapsen asuin-

paikan muutoksesta Digi- ja väestötietovirastoon, jos sijoitettu lapsi käyttää uuden kotikuntalain 10 § momentin mukaista valintaoikeuttaan.

Lastensuojelulaissa tulisikin säätää yksityiskohtaisemmin oikeudesta tai velvollisuudesta muuttoilmoituksen tekemiseen, kun lapsi on sijaishuollossa. Käytännössä on havaittu, että muuttoilmoituksen tekeminen huostaan otetun lapsen puolesta on ollut hankalaa, koska huostaanotto on tarkoitettu toistaiseksi voimassa olevaksi järjestelyksi, jonka kesto on usein etukäteen vaikea arvioida.

5. Näkemyksenne muuttoilmoitusten käsittelyä koskevista ehdotuksista (uuden kotikuntalain 15–21 §)

Pykälä ehdotetussa muodossaan lisäisi asiakkaan mahdollisuutta valita, kenelle hän muuttoilmoituksen tekee, mikä puolestaan parantaa asiakaspalvelua.

Ehdotuksen 21 §:ään tulisi lisätä ”tai muulta lailliselta edustajalta”. Aina sijaishuollossa olevan lapsen huoltajia ei tavoiteta, tai huoltajilla ei ole intressiä tehdä yhteistyötä lastensuojelun kanssa. Digi- ja väestötietoviraston tulisi tarkistaa lapsen sijoittaneen hyvinvointialueen lastensuojelusta sijaishuollossa olevan lapsen todellinen asuinpaikka. Jos ei tiedetä sijoitetun lapsen huoltajien olinpaikkaa, on heidän kuulemisensa vaikeaa ja joskus jopa mahdotonta. Siksi pykälässä ei tule säätää viraston kuulemisvelvollisuudesta ehdottomassa ”on varattava” -muodossa.

6. Näkemyksenne väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annettuun lakiin sekä muihin lakeihin ehdotetuista muutoksista

Viranomaiskäyntejä tulisi sujuvoittaa digitalisaation avulla. Henkilön saapuminen Suomeen voitaisiin jatkossa todeta esimerkiksi rajavartiolaitoksen toimesta, mikäli henkilöllä on yli vuoden kestävä oleskelulupa. Tämä mahdollistaisi digitaalisesti hakemuksen täyttämisen, eikä vaatisi asiointia Digi- ja väestötietoviraston palvelupisteellä.

7. Esitysluonnoksessa on kuvattu lakiehdotusten keskeiset vaikutukset (jakso 4.2). Miltä osin vaikutusten arviointia olisi korjattava, täydennettävä tai tarkennettava?

Esitysluonnoksen tavoitteena on tehostaa viranomaisen toimintaa. Lakiehdotus mahdollistaa resurssien kohdentamisen varsinaiseen asiakas- ja potilastyöhön. Tämä on hyvä asia, sillä käytännön toiminnassa on havaittu, että kotikuntaan liittyvien seikkojen selvittäminen työllistää sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä.

Sivulla 62 neljännen tekstikappaleen viimeinen virke objektiivisten seikkojen määräytymisestä ei helpota tulkintaa esimerkiksi silloin, kun sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalla arvioidaan asiakkaan tosiasiallista

asumista ja olinpaikkaa, sillä tulkinnan ja harkinnan tekeminen sitoo voimavaroja.

Yleislakina kotikuntalaki on erityislainsäädäntöä täydentävä laki, jota sovelletaan viranomaistoiminnassa silloin, kun henkilön kotikunnalla, asuinpaikalla tai väestökirjanpitokunnalla on vaikutusta viranomaisen ratkaisuun, ellei muussa laissa toisin säädetä. Koska henkilön kotikunta voidaan ratkaista jokaisessa viranomaisprosessissa itsenäisesti kotikuntalakia soveltaen, saattaa se johtaa tilanteeseen, jossa henkilöiden yhdenvertainen kohtelu ei toteudu esimerkiksi kiireettömien sosiaalipalvelujen saamisessa

8. Esitysluonnoksessa on kuvattu vaihtoehtoisia toteuttamistapoja (jakso 5.1). Olisiko jokin näistä toteutustavoista perustellumpi kuin esityksessä ehdotettu malli?

Kotikuntalain kokonaisuudistus on kannatettava.

9. Muut kommentit esitysluonnoksesta

Ehdotus uudesta kotikuntalaista on tarpeellinen ja helpottanee viranomaisten työskentelyä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Uudistus edistäisi väestötietojärjestelmän tietojen ajantasaisuutta ja oikeellisuutta sekä selkeyttäisi sääntelyä. Vaikka tulkintaongelmia syntyy todennäköisesti edelleen, helpottaa tulkintatilanteita se, että ehdotuksessa on huomioitu muutokset, joita muussa lainsäädännössä, oikeuskäytännössä ja yhteiskunnassa on tapahtunut voimassa olevan lain säätämisen jälkeen. Kotikunnalla on tärkeä merkitys, koska kiireettömien julkisten palveluiden saaminen on sidottu kotikuntaan. Kotikuntalain uudistus ei saa hankaloittaa perheen yhdistämistä tai ulkomaalaisen henkilön pääsyä perus- ja ihmisoikeuksien kannalta välttämättömien etuuksien tai palveluiden piiriin

Esi- ja perusopetuksen järjestäjällä on oikeus saada kotikuntakorvaus oppilaan kotikunnalta, kun oppilas suorittaa oppivelvollisuuttaan muualla kuin oman kuntansa esi- tai perusopetuksessa. Kotikuntakorvauksia maksetaan väestötietojärjestelmään merkityn kotikunnan perusteella. Lakiehdotuksessa on tältä osin kysymys jo vakiintuneiden käytäntöjen kirjaamisesta lainsäädäntöön. Kotikuntaa ja asuinpaikkaa koskevien merkintöjen ajantasaisuus on kannatettava tavoite.

Hallituksen esityksessä perusopetuslain 4 §:n sanamuotoa ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että oikeus perusopetukseen säilyisi jatkossakin myös niillä lapsilla, joilla ei ole kunnassa väestötietojärjestelmään merkittävää asuinpaikkaa. Tämä tarkennus on kannatettava.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

09.10.2023

Asia/7

Lisätiedot

Jan Ihatsu, kaupunginsihteeri, puhelin: 09 310 36276
jan.ihatsu(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Lausuntopyyntö 28.8.2023
- 2 Lausuntopyyntö 28.8.2023, liite, luonnos kotikuntalaki

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Otteet

Ote

Valtiovarainministeriö

Otteen liitteet

Esitysteksti

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätösehdotus

Päätös on ehdotuksen mukainen.

Esittelijän perustelut

Valtiovarainministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi kotikuntalaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 20.10.2023 mennessä. Lausuntopyyntö ja luonnos hallituksen esitykseksi ovat liitteinä 1 ja 2. Lausunto pyydetään antamaan lausuntopalvelussa. Vastaukset on otsikoitu lausuntopyynnössä esitetyn mukaisesti. Ehdotetut lain on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2024.

Asiasta on saatu sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunnan, kasvatuksen ja koulutuksen toimialan sekä kaupunginkanslian maahanmuuttoyksikön lausunnot. Esitys on lausuntojen mukainen.

Helsingin kaupungin hallintosäännön 19 luvun 5 §:n mukaan, ellei toisin ole säädetty tai määrätty, kaupungin puhevaltaa käyttää ja kaupungin esitykset ja lausunnot ulkopuoliselle antaa kaupunginhallitus. Asian periaatteellisen ja taloudellisen merkityksen ollessa vähäinen, kaupungin esitykset tai lausunnot antaa se kaupungin viranomainen, jonka tehtäviin asia kuuluu.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Jan Ihatsu, kaupunginsihteeri, puhelin: 09 310 36276
jan.ihatsu(a)hel.fi

09.10.2023

Asia/7

Liitteet

1	Lausuntopyyntö 28.8.2023
2	Lausuntopyyntö 28.8.2023, liite, luonnos kotikuntalaki

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Otteet

Ote

Valtiovarainministeriö

Otteen liitteet

Esitysteksti

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano